

Pelsdyrerhvervets historie – kort og godt

1928-30: Danmarks første pelsdyravler

I 1928 læste J. P. Andersen fra Helsingør i avisen, at en norsk dyrelægestuderende, som var på Landbrugshøjskolen i København, søgte en kompagnon til opdræt af sølvræve i Danmark. J. P. Andersen havde altid interesseret sig for opdræt af vilde dyr i fangenskab. Sammen med en tredje kompagnon startede og drev de i to år Danmarks første pelsdyrfarm i fællesskab.

Da den norske dyrelægestuderende rejste tilbage til Norge og den tredje kompagnon trak sig ud, var kun J. P. Andersen tilbage. Han blev derved kendt som Danmarks første pelsdyravler. Han startede Helsingør Pelsdyrfarm med 3 par sølvræve, som blev importeret fra Norge. Prisen på ræve i Norge på det tidspunkt var 4.000 kr. pr. par. Til sammenligning kostede en ny Ford T med fire døre 4.350 kr.

Langsomt begyndte flere at forsøge sig med pelsdyravlen. Det var i særlig grad landmænd, fiskere og slagteriarbejdere, som var pionere på området. De havde let tilgang til foder i forbindelse med deres arbejde. I begyndelsen var det hovedsageligt rævefarme.

I september 1930 afholdtes det første fællesmøde for pelsdyrinteresserede i København. I kølvandet af dette blev man enige om at etablere den første pelsdyravlerforening i Danmark. Den 7. december 1930 blev Dansk Pelsdyravlerforening stiftet. Foreningen var ejet og finansieret af avlerne selv, og var dermed et andelsselskab. Foreningen havde til formål at udbrede interessen for pelsdyravl, arrangere udstillinger, gennemføre stambogsføring, dele erfaringer og støtte medlemmerne.

1930'erne: Rævefarme skyder op

På trods af, at man i Danmark vidste meget lidt om sølvræves pasning og pleje, og at det var en dyr og usikker affære at drive rævefarme, skød flere og flere rævefarme op i Danmark i løbet af 1930'erne. Det var blandt andet Landbrugskrisen, som satte skub i pelsdyravlen. Priserne på korn, mejeriprodukter og svinekød var rekord lave. Det fristede nogle landmænd til at supplere landbruget med pelsdyravl. Erfaringerne fra Norge havde vist, at nordmændene tjente godt på ræveskind.

I løbet af 1930'erne gjorde pelsdyravlerne en stor indsats for at professionalisere deres fag igennem Dansk Pelsdyravlerforening. Det skete ved en større grad af udveksling af erfaringer, man oprettede inspektionsordning på farmene, en fælles skindcentral og stambogsføring.

I 1938 afholdtes den første sølvræveudstilling. Udstillingerne fik stor betydning for pelsdyravlens udbredelse i Danmark, da der blev fremvist nye racer og man fik etableret retningslinjer for skindkvalitet ved at lave præmieringer. De første minkudstillinger fandt sted i 1939.

1939 var i øvrigt et driftigt år for dansk pelsdyravl. Den første pelsauktion fandt sted. Dansk pelsdyravlerforening fik udarbejdet stamtavler for de danske pelsdyr samt tildeling af avlsmærker.

I 1939 fandtes der 377 pelsdyrfarme i Danmark. Men interessen var ved at vende. I 1938-1939 fik flere og flere farme øjnene op for minkavl. Som eksempel steg antallet af ræve fra 3.141 stk. i 1937 til 5.268 stk. i 1939. Minkene steg til sammenligning fra 472 stk. i 1937 til 2.242 stk. i 1939. Nogle farme forsøgte sig også med sumpbæver (nutria) disse udgjorde dog kun 278 stk. i 1939.

1940'erne: Anden Verdenskrig

Udbruddet af Anden Verdenskrig satte en brat stopper for verdenshandlen. Det havde også konsekvenser for den danske pelsdyravl. Krigen forhindrede avlerne i at importere nye avlsdyr fra Amerika og kun en

begrænset import fra Skandinavien. Krigen gjorde det ligeledes vanskeligt at skaffe det nødvendige foder, pga. reguleringer og prisforhøjninger, som var affødt af den generelle varemangel under krigen. Desuden medførte den stigende modstand og sabotage, at forsamlings- og udgangsforbud blev indført i Danmark. Dermed var det vanskeligt at holde liv i foreningslivet og dermed samarbejdet mellem farmene.

Trods udfordringerne oplevede den danske pelsdyravl fremgang i krigsårene. I 1945 var antallet af pelsdyrfarme i Danmark nået op på 2.594. Det var i særlig grad sumpbæverfarmene, som blomstrede i denne periode. Farmene fungerede som små selvstændige enheder, der typisk havde deres egen foderproduktion eller personligt samarbejde med fiskere, slagterier o.lign. Desuden var burene på daværende tidspunkt væsentligt større end i dag. Det gennemsnitlige mål for et minkbur i 1940'erne var 2*1*1 m. (I 2020 var lovkravet til et minkbur: min. 30*70*45 cm ekskl. redekasse).

Under besættelsen var der stor mangel på tekstiler i Danmark. Det var næsten umuligt at importere råvarer. Derfor måtte danskerne benytte sig af de varer man allerede havde i landet. Mange kender i dag historien om sko lavet af rødspætteskind, men faktisk var pels også en af de varer, som danskerne let kunne tilgå. De danske pelse blev derfor meget populære. Da krigen sluttede dalede efterspørgslen på pels igen for en tid og i slutningen af 1940'erne faldt priserne på ræveskind så drastisk, at flere avlere begyndte at satse på mink i stedet. I 1951 var der kun 1.612 pelsdyrfarme tilbage.

I 1946 overtog Dansk Pelsdyravlerforening Københavns Pelscentral og begyndte at afholde deres egne auktioner.

1950'erne og 1960'erne: Stilhed før stormen

I løbet af 1950'erne oplevede pelsindustrien en stilstand i sammenligning med den hurtige vækst i 1940'erne. Alligevel steg antallet af minkfarme i Danmark, således at der i 1959 var 2.473 farme.

I midten af 1950'erne etableredes komiteen SAGA, som var et samarbejde mellem de skandinaviske pelsdyravlerforeninger. Komiteens formål var bl.a. at drive forbrugerreklame for skind på de udenlandske markeder. I SAGA lavede man desuden et fælles varemærke for kvalitetsskind.

I slutningen af 1950'erne var det stort set slut med ræveavl i Danmark. Der var kun få farme tilbage. Minkavl blev den dominerende beskæftigelse hos pelsdyravlerne de følgende år.

I slut 1950'erne og start 1960'erne oprettedes desuden en række fodercentraler landet over. På den måde kunne man sætte mere specifikke krav til foderets kvalitet og derved undgå sygdomme, som tidligere havde forvoldt avlerne store problemer.

I løbet af 1960'erne tog den danske pelsdyravl for alvor fart. Via Dansk Pelsdyravlerforening og dets auktionshus skabtes en international førerende produktion af minkpels med en milliardeksport. 1960'erne var generelt præget af økonomisk opgang. Det medførte, at skindproduktionen voksede i et hastigt tempo. I 1967 kulminerede det og priserne faldt igen. På det tidspunkt var der ikke mindre end 6.665 pelsdyrfarme i Danmark. Desuden inddragede man i 1962 Chinchilla, som en ny avlsretning inden for dansk pelsdyravl. Minkene vedblev at dominere pelsindustrien.

Det økonomiske opsving betød desuden, at man kunne lægge flere midler i forskning. Dansk pelsdyravlerforening oprettede forsøgsfarme og laboratorier, som undersøgte bl.a. foderets, burenes og de øvrige forholds betydning for minkenes pels og vækst.

Efter kulminationen og de faldende priser fra 1967 blev der igen færre pelsdyrfarme. Dog var det samlede antal dyr uændret. Dette var begyndelsen på den udvikling, hvor de få minkfarme voksede sig store og de små i større grad forsvandt.

I 1961 købte DPA (Dansk Pels Auktioner) en stor grund i Glostrup. I 1962 blev det første spadestik taget til opførelsen af det hus, der skulle blive hovedsædet for Danmarks pelsauktion. Fra 1964 førte DPA deslige et samarbejde med Den Kongelige Grønlandske Handel, så også pelsvare fra Grønland kunne indgå på den danske pelsauktion.

1970'erne og 1980'erne: Økonomisk nedgang

1970'erne var præget af dalende skindpriser samtidig med at produktionsomkostningerne (f.eks. foderpriserne) steg. Konsekvensen blev, at flere minkavlere måtte dreje nøglen om. Antallet af minkfarmene blev reduceret med 15 pct.

I 1970 var der i alt 5.855 pelsdyrfarme i Danmark. Den samlede bestand dette år bestod i 2.276 ræve, 1.090.673 mink, 11.600 chinchilla og ingen sumpbævere. I 1980 var antallet af pelsdyrfarme i Danmark faldet til 2.784, mens den samlede bestand bestod i 24.866 ræve, 1.060.595 mink, 5.700 chinchilla og ingen sumpbævere.

1990'erne og 2000'erne: Aktivisme og nye vinde

En stærk produktionsstigning af skind i 1980'erne resulterede i overproduktion og dermed drastiske prisfald, som fortsatte ind i 1990'erne. Fra midten af 1990'erne oplevede erhvervet dog fremgang igen, men havde til gengæld fået en ny type modstand. Dyreaktivistgruppen *Dyrenes Befrielsesfront* udøvede hærværk mod flere danske minkfarme og organiserede aktioner, hvor de lukkede mink ud af deres bure.

I 1990'erne var Rusland den største kunde til de danske pelse. Men grundet en national krise i Rusland aftog forretningen og Kina overtog i stedet pladsen som den store aftager. Dette kunne mærkes på salget. I løbet af 2000'erne var skindpriserne stødt stigende.

I 2004 afsluttedes det Skandinaviske samarbejde SAGA. Danmark ville stå på egne ben. I stedet sluttede andelsforeningen, Dansk Pelsdyravlerforening, og auktionshuset, Dansk Pels Auktioner, sig sammen i 2005 under navnet København Fur.

I 2006 bekendtgjorde Fødevareministeriet en lov om beskyttelse af pelsdyr. Bestemmelserne tog udgangspunkt i de europæiske regler på området, en rapport fra Det Dyreetiske Råd og den omfattende forskning i minks velfærd. Heraf fremgik klare krav til bl.a. burstørrelser. Et minkbur skulle have et minimumsareal på 30*70*45 cm ekskl. Redekassen.

I 2009 sendte TV2 programmet Operation X, hvor journalist Morten Spiegelhauer afslørede kritiske forhold på en række danske minkfarme. Programmet startede en stor debat både i offentligheden og internt blandt minkavlerne. Samme år vedtog et flertal i folketinget et forbud mod rævehold i Danmark af dyrevelfærdsmæssige årsager. Loven afgjorde, at alle rævehold skulle afvikles senest 31. december 2016.

Virksomheder med rævehold som hovederhverv kunne dog få dispensation og dermed få lov at fortsætte frem til 31. december 2023. Danmarks sidste rævefarm lukkede i 2020.

2010'erne: Dyrevelfærd og trange tider

I 2010'erne eksploderede markedet. Skindpriserne var højere end nogensinde frem til 2013. På det tidspunkt stod København Fur bag 60% af den samlede verdensproduktion af minkskind. Efter 2015 oplevede man igen et dyk i skindpriserne.

I 2013 oplyste Fødevarestyrelsen, at der pr. 1. juli 2014 var skærpede krav til hold af mink. Dette indebar at det nu var et lovkrav, at mink skulle have fri adgang til halm, en hylde i buret samt et rør som legetøj. I 2015 blev nye bestemmelser igen vedtaget. De skulle sikre pelsdyrs levevilkår. Den fastsatte blandt andet krav om, at dyrene skulle tilses mindst én gang om dagen, at der jævnlige skulle føres tilsyn på farmene fra Fødevarestyrelsen og en dyrelæge samt krav til bure og indhegning for at forhindre at mink kunne slippe ud i den danske natur.

I 2019 var der i alt 1.060 pelsdyrfarme i Danmark. Heraf var 1.008 minkfarme. Af disse var det kun 792, som beskæftigede sig som specialiserede heltidsbedrifter med pelsdyravl. I 2019 havde pelsdyrfarmene et underskud på 0,7 mio. kr. pr. farm i gennemsnit. Det var et fald siden 2013, hvor bedrifterne i gennemsnit havde et overskud på ca. 3,3 mio. kr.

Skindpriserne var stadig kraftigt nedadgående og nåede samme niveau som de udenlandske skind. I 2015 kostede et dansk skind i gennemsnit 386 kr., hvortil udenlandske skind i gennemsnit kostede 270 kr. I 2019 kostede et dansk skind til gengæld 198 kr. i gennemsnit og et udenlandsk 184 kr.

2020'erne: Coronavirus og farvel til dansk minkavl

Lavkonjekturen fra sidste del af 2010'erne fortsætte ind i 2020. Dertil kunne man i februar 2020 konkludere, at den samlede verdensproduktion af skind var faldet drastisk siden 2015. København Fur udgjorde på dette tidspunkt 40 pct. af verdensproduktionen.

I starten af 2020 blev Danmark ramt af den Covid-19 pandemi, som også prægede den øvrige verden. I juni 2020 blev det bekræftet, at en dansk minkfarm var smittet med Covid-19. I de følgende måneder fulgte en strøm af smittede minkbesætninger i hele landet. Men mest i Jylland. Statens Seruminstitut bekræftede, at mink og mennesker var i stand til at smitte hinanden gensidigt. I juli opdagede man en ny mutation af coronavirus, kaldet Cluster-5. Statens Seruminstitut bekendtgjorde at virusset havde muteret sig i minkene. I november offentliggjorde Statens Seruminstitut en risikovurdering, hvori man konkluderede at der var en sandsynlighed for, at en kommende vaccine mod Covid-19 ikke ville virke mod Cluster-5 mutationen. Det blev tilføjet at man risikerede en trussel mod folkesundheden, hvis man fortsat havde mink i Danmark frem til 2021. På baggrund af denne vurdering meddelte Statsministeren på et pressemøde d. 4. november 2020, at alle danske mink skulle aflives.

I de følgende måneder blev de danske minkbesætninger rundt om i landet aflivet. På de farme, hvor man havde påvist smitte, var det fødevarestyrelsen, som organiserede aflivningerne. Beredskabsstyrelsen og politiet tog sig af aflivningerne på de smittede farme og de farme, som var inden for en radius af 7,8 km fra en smittet farm. De øvrige farme skulle selv forestå aflivningerne. Der blev udlovet tempobonus til de avlere, som havde aflivet hele deres bestand inden deadline i november. På de smittede – og omkringliggende farme - blev der aflivet mere end 100.000 mink om dagen. Enkelte danske minkavlere nægtede dog at aflive mink, som ikke var smittet af coronavirus.

Fødevarestyrelsen havde svært ved at følge med i afhentningen og destrueringen af de døde mink. På flere farme måtte døde mink ligge i bunker under åben himmel, da der ikke var containere nok til at opbevare dem i. Dette medførte desuden, at myndighederne ikke kunne nå af destruere minkene i takt med at de blev aflivet. Det blev derfor besluttet at grave de døde mink ned i massegrave ved Holstebro og Karup. En beslutning som mødte stor kritik fra de lokale, danske vandværkers brancheorganisation, politikere m.fl. Det blev besluttet at minkene skulle graves op igen, når de ikke længere udgjorde en smitterisiko.

Regeringen mødte desuden stærk kritik for, at kravet om aflivningerne blev offentliggjort og eksekveret før der var lovhjemmel herfor. I december 2020 stemte et flertal i folketinget for en lov med krav om aflivning af alle danske mink samt et midlertidigt forbud mod hold af mink i Danmark frem til 31. december 2021.

Den 25. januar 2021 vedtog et flertal i folketinget en kompensationsordning til minkavlere og følgeerhvervene, såsom fodercentraler, pelserier, m.fl. Man budgetterede med at erstatningen ville omfatte op mod 18,8 mia. kr. I aftalen kunne minkavlere også vælge en dvaleordning, som skulle give dem mulighed for at genoptage erhvervet i 2022.

I februar 2021 blev de sidste mink på de tilbageværende danske minkfarme aflivet.

Litteratur

Andersen, Niels Regner (1980) Arbejdet i en landsdelsforening; i: *Dansk Pelsdyravlerforening 50 1930-1980*, Dask Pelsdyravlerforening, s. 64-65.

Christiansen, Ivan (2013) *Krav om både hylder og rør i minkbure fra 1. juli 2014*, Pelsdyrrådgivningen.dk.

Dansk Pelsdyravlerforening (1980) Statistik, Antal pelsdyrfarme og avlsdyr 1930-1980; i: *Dansk Pelsdyravlerforening 50 1930-1980*, Dask Pelsdyravlerforening, s. 52-53.

(Red.): Fink, H.; Jensen, S.; Nielsen, H. B.; Nørgaard, I.; Nielsen, S. S.; Ussing, P. (2012) *Pelsdyravl på Løkkenegnen – et billede fra 1930'erne til i dag*, Lokalforlaget Løkken, s. 7-14.

Fødevarestyrelsen (2016) *Vejledning om hegnskontrol i minkfarme og velfærdskontrol i besætninger med pelsdyr*, Ministeriet for fødevarer, landbrug og fiskeri.

Hansen, Henning Otte (2017) *Dansk pelsdyravl i fortid, nutid og fremtid*, i: Samfundsøkonomen nr. 4, Djøf, s. 1-6.

Hauch, Jens; Wilken, Thomas (2020) *Nedlukning af minkavl i Danmark*, Kraka, s. 1-9.

Hedegaard, Ejner (1980) Interview med Peter Jensen, Brørup; i: *Dansk Pelsdyravlerforening 50 1930-1980*, Dask Pelsdyravlerforening, s. 34-37

Hohnen, Marie (2020) *Fakta om minkbranchen i Danmark*, Danmarks Statistik, s. 1-11.

Knøvl, Gert (1980) Salgsvirksomhedens udvikling; i: *Dansk Pelsdyravlerforening 50 1930-1980*, Dask Pelsdyravlerforening, s. 44-49.

Lagergaard, Malene S.; Madsen, Tina; Sæderup, Janne (2020) *Økonomi mink*, AgriNord, s. 1-31.

Larsen, Hanne (2020) *Brev til alle minkavlere i Danmark II*, version 2, Fødevarestyrelsen, s. 1-4.

Lindstrøm, Johan R. (1980) Nordisk samarbejde; i: *Dansk Pelsdyravlerforening 50 1930-1980*, Dask Pelsdyravlerforening, s. 38-41

Madsen, H. Konnerup (1980) Interview med Axel Jensen, Frederikshavn; i: *Dansk Pelsdyravlerforening 50 1930-1980*, Dansk Pelsdyravlerforening, s. 42-43

Olsen, Helge (1980) Pelsdyravlens udvikling i Danmark; i: *Dansk Pelsdyravlerforening 50 1930-1980*, Dansk Pelsdyravlerforening, s. 5-22.

Retsinformation (2006) BEK nr. 1734 af 22/12/2006: *Bekendtgørelse om beskyttelse af pelsdyr*, Miljø- og Fødevareministeriet.

Retsinformation (2009) LOV nr. 466 af 12/06/2009: *Lov om forbud mod hold af ræve*, Miljø- og Fødevareministeriet.

Retsinformation (2015) BEK nr. 1510 af 10/12/2015: *Bekendtgørelse om uddannelse m.v. af personer, der er beskæftiget i minkfarme, samt uddannelse af personer, der fører direkte tilsyn med aflivning af pelsdyr i pelsdyrfarme*, Miljø- og Fødevareministeriet.

Retsinformation (2015) BEK nr. 1553 af 11/12/2015: *Bekendtgørelse om beskyttelse af pelsdyr*, Miljø- og Fødevareministeriet.

Retsinformation (2020) LOV nr. 2185 af 29/12/2020: *Lov om aflivning af og midlertidigt forbud mod hold af mink*, Ministeriet for fødevarer, landbrug og fiskeri.

Statsministeriet (2020) *Pressemøde den 4. november 2020*, transskription af pressemøde, s. 1-38.